

До 160-річчя Одеського художнього училища

Олександр Грабовський

Володимир Межевчук: «Мені цікаво писати все»

Я люблю бувати в цьому домі, розмовляти з господарем у просторій кухні, з ранку до вечора залитий світлом. Крізь високі вікна п'ятого поверху продиляється міський пейзаж, дуже схожий на той, що увійшов до каталогів живопису і знайшов собі місце у куточку сусідньої кімнати. Полотно господаря – переважно натюрморти та пейзажі, сповнені м'якого світла і тиші, – створюють особливе відчуття: в цьому домі живе мистецтво. Тут мешкає мій співрозмовник – художник Володимир Межевчук.

Володимир Омелянович Межевчук, заслужений художник України, відомий майстер образотворчого мистецтва, чиє ім'я – беззаперечний авторитет у професійному середовищі. Зовні може виглядати так, що його шлях – стрімка лінія зростання та визнання. Але у мистецтві таких шляхів не буває. Разом з професією тиобираєш і долю художника, яка кожного разу випробовує чистим полотном на підрамнику.

– Перше випробування як раз і стало невдачею, – заско-
чує він мене зізнанням. – На вступних іспитах до Художнього

училища імені М.Б. Грекова я вдало впорався з творчим завданням, але ляпка з наповненої до країв чорнильниці під час написання диктанту перекреслила мою мрію. Ще раз вступати до Греківки не наважився. Дякуючи Богу, після двох років навчання у Театрально-художньому училищі завдяки наполегливості художника Якова Максимовича Причепи, який побачив моє тяжіння до малюнку і, мабуть, певні здібності, перевели мене на третій курс училища імені Грекова. А це вже була велика вдача.

Мої вчителі намагалися дати всебічну фахову освіту з малюнку, живопису та графіки: Володимир Григорович Путейко, Тамара Іванівна Єгорова, Василь Петрович Соколов, Олег Васильович Волошинов. Ця ґрунтовна школа допомогла продовжити навчання в Московському академічному інституті імені Сурикова (який був закінчений з відзнакою. – О. Г.).

– В інституті вам поталанило потрапити до студії станкової графіки академіка Кибрика...

– Євген Адольфович дуже уважно ставився до учнів, навіть ще до відбору до своєї майстерні: передивлявся наші курсові завдання, спілкувався особисто, цікавився навіть чорновими начерками. До речі, він теж був випускником училища імені Грекова – можливо, тому намагався бути не тільки вчителем, а й опікуном. Доводилося бувати й удома у нього. Він не тримав показової дистанції з учнями. Це ми тримали дистанцію поваги з ним.

З ним було легко і дуже цікаво: ми вчилися не тільки в його студії, а й на його творах. Книжкова графіка, портрет, пейзаж і натюрморт – в кожному з цих жанрів він виглядав для художників-початківців справжнім титаном. Гадаю, під його впливом ці жанри стали частиною моєї творчої біографії.

Він своєю чергою щиро цікавився нашими думками про мистецтво, живопис. Пам'ятаю, як, готуючись до написання статті з питань композиції та колориту, він раптом запитав мене:

– Володю, а як ви сприймаєте колорит?

– Як погляд крізь кольорове скло.

І це далеко не хрестоматійне, не трафаретне визначення ви-кликало в нього повагу.

Після закінчення інституту він запропонував мені продовжити навчання у своїй творчій майстерні станкової графіки при Академії мистецтв.

Коли Євгена Адольфовича не стало, опікуватися майстернею почав його друг і однодумець у мистецтві академік Орест Георгійович Верейський. Саме під час його керівництва майстернею відбулося моє стажування у Берлінській академії мистецтв під кураторством видатного німецького графіка Вернера Клемке. Це були місяці важливих відкриттів, творчих поїздок по містах з видатними музеями світового мистецтва: Берлін, Дрезден, Вальденбург, Веймар, Росток... Часи побачень з геніальними полотнами у Галереї старих майстрів у Дрездені не забулися й досі. Тоді мене підкорив Рембрандт, його приглушена гама насичених кольорів, гра світла і тіні, текстура мазку, глибина зображень.

Ці дев'ятнадцять років навчання визначили пошуки мого власного стилю і весь подальший шлях художника. Точніше – все подальше життя.

Мистецтвознавці кажуть і пишуть про нього: «Володимир Межевчук – художник складний». Як на мене, його художня мова доволі прозора. Моделювання образів на полотнах Межевчука відрізняється палітрою «тихих» кольорів, глибиною, не водограйною емоційністю. Сірий колір, якого старанно уникає переважна більшість художників, на його картинах створює відчуття ніжності, спокою, прозорості морозного повітря, перламутрових відтінків ранкового туману. В його пейзажі треба вдивлятися, щоб відчуті чарівність м'яких ліній і плавні переходи тонів. Так і художник пильно придивляється до таїнства життя природи.

Вміння побачити красу у звичайному надає особливого звучання його міським пейзажам. Архітектурні дива – рідкісні гості на його полотнах. Більше цікавить динамічна урбаністика: поєднання геометричних форм і контурів будівель, дахів, пірамідальних верхівок дерев, поетика повсякденності. М'яка гармонія пастельних кольорів і відтінків створює ліричне сприймання, затримує погляд на, здавалося б, прозаїчних сюжетах.

Роздивляюсь його сповнений напруги та тривожного передчуття пейзаж «Ворони над Одесою» 2023 року: чорна пташина зграя в ранковому небі над містом. Ця робота, а також пейзаж «Затока. Зима»

2024 року та триптих «Чайки», «Вітер з моря», «Розмова за грою» забезпечили здобуття художником обласної премії образотворчого мистецтва імені М. Божія 2024 року.

Більш розкута колірна гама квіткових натюрмортів Межевчука у поєднанні з майстерною стилізацією образів, ледь помітним відходом від симетрії на полотні надають енергії, створюють ефект живої присутності зображення – чи то осяяні світлом ніжні троянди у кришталевій вазі, чи то зібрання осінніх польових квітів, вимальованих так, що вони немов заповнюють простір ароматами літа, чи то зворушливі крихкі парасольки осіннього кропу.

Декілька лаконічних і дуже виразних натюрмортів, виконаних у зовсім неочікуваній манері для вихованця академічної школи не могли не викликати запитання:

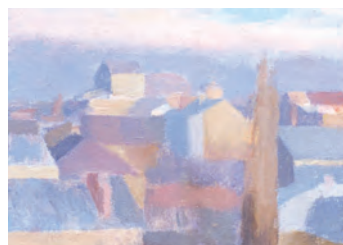
– Що спонукало вийти в цих творах за межі традиційного живопису?

– Мені цікаво експериментувати з фактурою, геометричними формами, кольорами. Відхід від традиційного зображення об'єктів, відокремлення якихось важливих для художника ознак на перевагу іншим дозволяє досягти більшої виразності. Але абстракція в чистому вигляді мені не цікава, набагато цікавіший її зв'язок з реальним об'єктом. В моїх роботах вона скоріше елемент концентрації, стилізації реальності.

Колірна та світлотіньова ліпнина форми при створенні натюрмортів-абстракцій у Межевчука спрямована на підвищення декоративності зображень, виявлення їхньої прихованої самосутності. Напружені експресивні кольори набувають визначальної якості предметів. Доволі впізнавана ваза з грушами одночасно стає й об'єктом, і явищем видозмінення, концентруючи увагу на естетичному значенні форми та кольорів. Поєд-

нання елементів абстрактного пейзажу та натюрморту – та ж ваза на тлі перспективи морського міста за вікном – набуває нового, символічного значення.

– Так само і робота з колірною плямою, – пояснює художник. – Спрощено будь-яка картина є середовищем колірних плям. Перетікання різноколірних плям може створювати виразні цілісні композиції. Художники з цим багато експериментують. Якось у майстерні, малюючи «від плями» (є такий метод у живопису. – **О. Г.**), на якусь мить я уловив осяяння: у плямі, що тільки-но лягла на аркуш, побачив у цілісному вигляді картину, над якою думав у ті дні. Назавтра було написане моє «Святе сімейство». За один день!

«Святе сімейство» Володимира Межевчука було удостоєне першої премії Міжнародного конкурсу «2000 років під зіркою Віфлеєму». Пам'ятаю перше враження від зустрічі з цією картиною: проникливий символізм вічних образів у незвичному зображенні. Тепле сяйво, що шириться світом від Божественного Дитяти та Богоматері, концентрує увагу на цих образах, прописаних узагальнено, бо то Таїнство, недосяжне людині. Лише схилена у турботі над Матір'ю і Дитям фігура Святого Йосипа має чіткі риси літньої земної людини. На картині він один зі звичайного буденного світу, який оточує всі три постаті. Свічка, звичайне джерело світла, вихоплює його з вечірньої темряви.

– Ви створили цілу галерею портретів: рідних, друзів, відомих сучасників. Як до майстра портрета до вас звертається чимало замовників. Цікаво: як народжується художній образ людини, часом навіть і незнайомця? Як відбувається консенсус із моделлю?

– Портрет, на мій погляд, – найскладніший жанр образотворчого мистецтва. Візуальна точність потрібна, але вона не є надзавданням. Фотографія все одно це зробить точніше. Розкрити для себе, а потім на полотні особистість, характер людини – от яка точність потрібна художнику. Інколи треба хоча б придумати, зімпровізувати образ. В цьому і складність, і цікавість одночасно. Робота над портретом

тривала. Доводиться на якийсь час відсторонитися від уже зробленого, повертатися, щось виправляти.

Консенсус із моделлю... Інколи така потреба виникає. Звісно, чоловіки воліють виглядати впевнено, хтось навіть статусно, жінки – красиво. Якщо вдалося вхопити характер рухів, зовнішності, розшифрувати індивідуальність, ми знайдемо і ті риси, які з кращого боку виділяють людину. На портреті можна змінити аксесуари, колір, погляд чи настрій – не можна підмінити особистість.

Припускаю, що саме такий підхід визначає популярність і якість роботи Межевчука портретиста. В кожному персонажі його творчий зір шукає особистість, щоб розкрити її в поставі, погляді, світлотіньових рішеннях, які посилюють емоційну глибину чи ліризм зображення. Ясність композиції, мінімалізм у використанні деталей підпорядковані передачі сутності образу. Зосереджений погляд лікаря, стримана посмішка чарівної жінки, заглиблене у думки обличчя літнього чоловіка – всі вони живі, зрозумілі, в кожного читається біографія.

Володимир Межевчук – постійний учасник та неодноразовий лауреат всеукраїнських та закордонних виставок, дипломант конкурсів книги. В його доробку ілюстрації творів О. Дюма, Ж. Сіменона, Жюль Верна, Х.К. Андерсена, О. Довженка, В. Домріна, В. Кизима, В. Цибуляка... Успішно виставлявся на престижних форумах сучасного мистецтва – міжнародних бієнале в Болгарії, Італії, Ірані, Словаччині, Японії, на Все-

українських триєнале живопису та графіки. Його роботи зберігаються в багатьох музеях та приватних зібраннях України та закордоння.

Межевчук художник різноплановий, здатний на експеримент. Майже рік тривала робота Володимира Омеляновича над рідкісним в наш час прикладом монументального живопису – розпису інтер'єрів Одеського апеляційного господарського суду: «Афінська школа» та «Суд Соломона». До цих славнозвісних сюжетів – історичного і старозавітного – неодноразово вдавалися геніальні художники ще з епохи Відродження, зображуючи не тільки історичні постаті минулого, а й видатних сучасників. Цю задачу Межевчук вирішує в сучасній стилістиці та притаманній йому м'якій колористиці з використанням алегоричного антуражу. Його багатофігурні композиції сповнені руху та світла. Сутність сюжету легко читається в жестах і постанях.

Як і його великі попередники, художник населяє зображення реальними добре впізнаваними персонажами. Серед діячів української історії та культури глядач розпізнає знайомі, як тепер кажуть, медійні обличчя сучасників-одноземців. Пройшло не так вже й багато часу – і ці створіння Межевчука сприймаються відсторонено від миттєвого контексту як самодостатній витвір сучасного образотворчого мистецтва: надскладний для виконання і такий заворожливий для сприймання...

Уважний глядач може багато дізнатися про художника через його твори. Особистість майстра визначає втілення його задуму на полотні. Поетичні, сповнені повітря та м'якого світла пейзажі Межевчука, живе тепло людських постатей, народжених його пензлем, правдиво корелюють з рисами його особистості: дружня прихильність і вибірковість у спілкуванні, стриманість і здатність до глибинних почуттів, відвертість і вимогливість – спершу до себе.

Іноколи здається, що на злеті восьмого десятка він не відчуває свого віку. Насправді відчуває, але жага до малярства і чіпкий зір митця наповнюють його день працею, а життя цікавістю до багатобарвного світу. «Якби можна було зосередитися на якомусь жанрі, я, можливо, досяг би в ньому більшої виразності, – каже він. – Були і є видатні митці одного жанру. Але я хочу писати все!»

Я запитую, скільки його товаришів по училищу та інституту відбулися як майстри у мистецтві. Він називає мені декілька прізвищ і згодом додає: «Якщо художник залишив по собі хоча б три-чотири справжніх роботи – він хороший художник».